

Posudek disertační práce

Jan Quirin Jahn a slovník dějin umění?

(Počátky dějin umění v českých zemích)

autor: Mgr. Jana Marešová

vedoucí práce: prof. PhDr. Roman Prahla, CSc.

konzultant: prof. PhDr. Lubomír Slavíček, CSc.

Ústav pro dějiny umění, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

Praha 2013

Předložená práce Jany Marešové připravené v rámci doktorského studia dějin umění na Ústavu pro dějiny umění FF UK pod vedením prof. PhDr. Romana Prahla, CSc. je věnována malíři a zakladateli moderní české umělecké historiografie Janu Jakubu Quirinu Jahnovi (1739–1802). Zaměřuje se zejména na Jahnův projekt dějin umění, založených na životopisech umělců činných v Čechách. Práce je rozdělena na dvě části, z nichž první je teoretická a pojednává o pozadí projektu, jeho východiskách a inspiračních zdrojích. Část druhá obsahuje komentovanou edici Jahnova rukopisu ze sbírky Archivu Národní galerie v Praze.

V úvodu první části své práce se autorka zabývá dějinami umění, znalectví a sběratelství v obecném kontextu dějin lidského poznání. Tuto problematiku rozvíjí v následující části - "Historie historiografie", v níž sumarizuje vývoj uměleckohistorické literatury, zejména pak uměleckých životopisů a lexikonů, a to jak v evropském, tak i českém a moravském prostředí. Další část práce zpřehledňuje a kriticky hodnotí literaturu, věnovanou Janu Jakubu Quirinu Jahnovi. Z ní je zařazen Jahnův životopis a přehled jeho literární činnosti. Jahnova práce, která vznikala za vlády císařů Josefa II., Leopolda II. a Františka I. je pak zařazena do politického a kulturněhistorického kontextu. V další kapitole se autorka vyrovnává s nesnadnou otázkou, která v minulosti již zaměstnávala různé historiky umění, totiž jaká byla povaha Jahnova uměleckohistorického projektu. Dále pak podrobně rozebírá samotný pramen, který se stal hlavním předmětem jejího výzkumu, respektive jeho jednotlivé složky, a snaží se určit jejich původní smysl a účel v rámci celého většího Jahnova projektu, přibližuje metodu Jahnovy práce, její východiska, paralely i její recepci.

Druhá část disertace, jak jsme uvedli výše, obsahuje ediční poznámkou uvedenou transkripci tří částí Jahnova uměleckohistorického pojednání, totiž *Übersicht der Geschichte bildende Künste in Böhmen, Auszug der bisher in Böhmen bekannten Künstlern* a životopisy umělců. Na závěr práce je zařazen seznam literatury a pramenů.

Literární pozůstalost pražského malíře a historika umění Jana Jakuba Quirina Jahna v Archivu Národní galerie v Praze je jednou z nejvýznamnějších památek a zdrojů poznání raně novověkého umění v českých zemích. Patří k hlavním pramenům pro studium životopisů a díla renesančních a barokních umělců. Během uplynulých sedmi dekad bylo toto Jahnovo dílo opakovaně excerpováno, překládáno, citováno, analyzováno a interpretováno. Vzniklo také několik samostatných studií, které význam Jahnovy literární pozůstalosti zhodnocují. Základní práci tu zůstává rozsáhlá studie Pavla Preisse, vydaná ve *Sborníku Národního musea* z roku 1958. V posledních letech jí kriticky zabývali např. Zdeněk Hojda a Lubomír Slavíček.

Práce věnované Jahnovi a jeho dílu přinesly již řadu důležitých poznatků, které podstatným způsobem ovlivnily naše poznání raněnovověké kultury. Přesto zde zůstávala různá desiderata, k nimž bezpochyby patřila i vlastní edice tiskem dosud nevydaného Jahnova odkazu. Vedle toho zůstávala otevřena řada otázek týkajících se původní koncepce Jahnovy práce, jejích východisek, konkrétního účelu jednotlivých částí Jahnových spisů, ad. Lze tedy konstatovat, že si doktorandka zvolila vhodné a nosné téma. K jeho zpracování, které vyžadovalo přístup historika umění a zároveň zkušeného archiváře, byla Jana Marešová vybavena zejména předchozím magisterským studiem pomocných věd historických na FF UK, doktorandským studiem dějin umění tamtéž, i pracovní praxí v archivu Ústavu dějin umění AV ČR.

Práci Jany Marešové považuji za přínosnou v obou hlavních směrech, kterými se její práce ubírala. Především poprvé přináší úplnou edici tří hlavních částí Jahnovy rukopisné práce, věnované dějinám umění a životopisům umělců v českých zemích. Vedle toho tato disertace obsahuje i celou řadu důležitých poznatků, týkajících se okolností vzniku Jahnovy práce, jejích východisek, ať už se jedná o Jahnovo vzdělání, či použité literární zahraniční i domácí vzory a zdroje, ale také konkrétního významu jednotlivých součástí zpracovávané pozůstalosti, důvodů, proč práce nebyla ve své době publikována, a některých dalších aspektů. Jana Marešová v tomto ohledu přináší celou řadu zajímavých poznatků, založených na kritickém rozboru pramenů i na komparacích se srovnatelnými uměleckohistorickými pracemi.

Disertaci Jany Marešové lze ocenit pro zveřejnění dosud nepublikovaného Jahnova rukopisu, pro dobré zvládnutí vlastní paleografické a ediční práce, pro kritické zhodnocení dosavadní, uvedenému tématu věnované literatury a souvisejících pramenů, pro mnohé originální postřehy týkající jeho geneze a významu, i pro zasazení Jahnovy práce do širšího kontextu soudobé kultury a historické i uměleckohistorické literatury. Práci považuji za přínosnou, její obsah by bylo vhodné publikovat. Tomu by však měly podle mého názoru předcházet ještě některé úpravy textu.

Za jistou slabinu práce považuji poněkud komplikovanou strukturu úvodu, kde se v různých kapitolách opakují a překrývají přehledy činnosti Jahnových předchůdců a různých literárních zdrojů - tu v obecném přehledu vývoje uměleckohistorické literatury, jindy v přehledu zdrojů, ze kterých pražský umělec a literát čerpal. Také by bylo třeba znovu zvážit význam některých

obecnějších konstatování. Již na samém začátku práce autorka píše, že "poznání člověka a přírody mohlo umožnit" až 17. století, zatímco předchozí období "spočívalo v jakémisi začarovaném kruhu pověr a dogmat" (s. 8) - i když samozřejmě 17. a 18. století přineslo naprosto revoluční proměny ve vědní oblasti, přeci jen považuji – s ohledem na aktuální stav poznání dějin věd – takovéto zjednodušující pojetí za těžko obhajitelné. Jinde se například píše o "velmi rozsáhlé" Jahnově knihovně (s. 47). Ta svým rozsahem sice převyšovala běžné knižní sbírky umělců a měšťanů, ovšem se skutečně rozsáhlými knihovnami, které v 18. století vlastnily církevní řády či někteří šlechtici, se jistě nemohla měřit. Podobně se v disertaci například píše o tom, že se Jahn v rudolfínském období opíral "o velké množství zahraniční literatury" (s. 46) - těžko však připustit, že ke konci 18. století existovalo velké množství "zahraniční" literatury, věnované rudolfínskému umění (i když samozřejmě taková literatura existovala). V kapitole "Dějiny životopisného vyprávění o umělcích" se v závěru píše o všeobecných uměleckých slovnících, které mohly sloužit Jahnovy jako vzor, hned v následujícím odstavci se však bez bližšího vysvětlení objevuje zmínka o "nejvýznamnějším slovníku německé uměleckohistorické vědy" známém jako Thieme-Becker a o slovníku Bénézitově, které samozřejmě patří až do 20. století (s. 22 a 23). Zařazení těchto moderních slovníků do výčtu uvedeného v dané kapitole a vztahujícím se k Jahnově činnosti by byl o vhodné blíže ozřejmit. Spolu s nemnoha překlady či opakováním slov se však jedná spíše o marginální nedostatky, které jistě bude možné při pozorném čtení v jistém odstupu odstranit. Konečně by bylo možné u edice pramenů v některých případech poněkud rozšířit poznámkový aparát a dále doplnit novodobou literaturu, vztahující se k Jahnem uvedeným životopisným údajům a informacím o různých dochovaných i nedochovaných uměleckých dílech.

V úhrnu považuji předloženou disertaci Jany Marešové za originální a v mnoha směrech přínosnou, a doporučuji ji k přijetí.

V Praze 2. září 2013

PhDr. Martin Mádl, Ph.D.